

בדין נותן עירובו בעיר, סא

- א. משנה. אנשי עיר גדולה מחלכין את כל עיר קטנה, ואנשי עיר קטנה מחלכין את כל עיר גדולה.
- ב. כיצד? מי שחיה בעיר גדולה ונתן את עירובו בעיר קטנה, בעיר קטנה ונתן את עירובו בעיר גדולה – מחלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה. רבי עקיבא אומר: אין לו אלא ממקום עירובו אלפים אמה.
- ג. אמר להן רבי עקיבא: אי אתם מוודים לי בנותן עירובו במערה, שאין לו אלא ממקום עירובו אלפים אמה? אמרו לו: אימתי – בזמן שאין בה דירין, אבל יש בה דירין מחלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה. נמצא קל תוכה מעל גבה.
- ד. ולמודד שאמרו נותנין אלפים אמה – שאפילו סוף מדרתו כלה במערה.
- ה. גמרא. אמר רב יהודה אמר שמואל: שבת בעיר חריבה – לרבנן מחלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה. הניח את עירובו בעיר חריבה – אין לו ממקום עירובו אלא אלפים אמה. רבי אלעזר אומר: אחד שבת ואחד הניח – מחלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה.
- ו. מיתבי: אמר להן רבי עקיבא: אי אתם מוודים לי בנותן את עירובו במערה, שאין לו ממקום עירובו אלא אלפים אמה? אמרו לו: אימתי – בזמן שאין בה דירין הא באין בה דירין – מודו ליה! – מאי אין בה דירין – אינה ראויה לדירה.
- ז. תא שמע: שבת בעיר, אפילו היא גדולה כאנטיוכיא, במערה, אפילו היא כמערות צדקיהו מלך יהודה – מחלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה. קתני עיר דומיא דמערה, מה מערה חריבה, אף עיר חריבה, ושבת – אין, אבל הניח – לא. מני? אילימא רבי עקיבא – מאי איריא חריבה? אפילו ישיבה נמי! אלא לאו – רבנן. וטעמא: דשבת – אין, אבל הניח – לא! –
- ח. לא תימא עיר דומיא דמערה, אלא אימא: מערה דומיא דעיר. מה עיר ישיבה – אף מערה ישיבה. ורבי עקיבא היא, דאמר: אין לו ממקום עירובו אלא אלפים אמה, ובשבת מודי. – והא כמערות צדקיהו קתני! – כמערות צדקיהו, ולא כמערות צדקיהו. כמערות צדקיהו – גדולה, ולא כמערות צדקיהו – דאילו התם חריבה, והכא ישיבה.

הנדון במשנה הוא כיצד מודד אדם את תחומו, כאשר חלק מהמידה כולל מקום המוקף מחיצות כגון עיר או מערה, האם אותו מקום נחשב לו כד' אמות ומודד אלפיים חוץ ממנו, או שאין המקום נחשב לו כד' אמות, והוא עולה לו באלפיים.

שלושה מקרים נדונים במשנה [מהקל לחמור]:

- א. שבת בעיר ושם רצה שתהיה שביתתו
 - ב. הניח עירובו בעיר אחרת
 - ג. מודד ממקום מסויים והסתיימו לו האלפיים באמצע עיר
- כאמור שני דיניים אפשריים [מהקל לחמור]:
1. העיר [או המערה] נחשבת כד"א
 2. העיר לא נחשבת כד"א

נחלקו התנאים במשנה ביחס למקרה [ב]: לר"ע אינה כד"א, ולחכמים היא כד"א. נציג את המחלוקת בטבלה:

דין העיר או המערה

ר"ע	חכמים	
שבת בעיר	כד"א	כד"א
נותן עירובו בעיר	כד"א	לא כד"א
מודד שסוף מידתו כלה בעיר	לא כד"א	לא כד"א

בשורה הראשונה לכו"ע כל העיר נחשבת כד"א [סעיף א במשנה].
 בשורה התחתונה לכו"ע העיר לא נחשבת כד"א [סעיף ד במשנה].
 נחלקו רק בשורה האמצעית: לחכמים הדין הוא כמו בעליונה, ולר"ע כמו בתחתונה [סעיף ב במשנה].

בסעיף ג מופיע מקרה נוסף [שלא מופיע בטבלה]: מערה שאין בה דיורין. במקרה זה מודים חכמים לר"ע שאם נתן שם עירובו אין היא כד"א. לא מפורש במשנה מה הדין אם שבת בה, והדבר תלוי בהגדרת המקרה עליו דברה המשנה: האם מדובר במערה שאין בה מחיצות דהיינו אינה ראויה לדיורין, ואז אפילו אם שבת בה אין היא כד"א, או במערה שיש בה מחיצות אך אין בה דיורין, ואז אם שבת בה היא כד"א.

על שאלה זו, על איזו מערה דברה המשנה, נחלקו אמוראים בגמרא, אך הגמרא [סעיף ד] מציגה את מחלוקתם לא בפרשנות המקרה של המשנה אלא בהבנת שיטת חכמים: האם חכמים חולקים על ר"ע [בשורה האמצעית] דווקא כשנותן עירובו בעיר עם דיורין, אך בעיר ללא דיורין הם יודו לר"ע שאינה כד"א [ר"י אמר שמואל], או שהם חולקים אפילו בעיר ללא דיורין, ומודים לו רק בעיר ללא מחיצות [רבי אלעזר].
 נציג מחלוקת זו בטבלה:

שיטת חכמים [ר"י אמר שמואל]			שיטת חכמים [רבי אלעזר]		
שבת	נתן		שבת	נתן	
עיר עם דיורין	כד"א	כד"א	עיר עם דיורין	כד"א	כד"א
עיר ללא דיורין	כד"א	לא כד"א	עיר ללא דיורין	כד"א	כד"א
עיר ללא מחיצות	לא כד"א	לא כד"א	עיר ללא מחיצות	לא כד"א	לא כד"א

לצורך הבנת סעיפים ז-ח נציג גם את שיטת ר"ע בהתאם לטבלה זו:

שיטת רבי עקיבא		
שבת	נתן	
עיר עם דיורין	כד"א	לא כד"א
עיר ללא דיורין	כד"א	לא כד"א
עיר ללא מחיצות	לא כד"א	לא כד"א

מחלוקת האמוראים היא במשבצת השמאלית אמצעית. בטור הימני לא נחלקו כלל, שהרי המקרה של שבת תלוי במחיצות. במשבצת השמאלית עליונה מודים האמוראים שלחכמים יש כאן דין של ד"א, ובכך עיקר מחלוקתם על ר"ע. במשבצת השמאלית תחתונה מודים האמוראים שחכמים לא חולקים על ר"ע, כמפורש במשנה, שעל גבי המערה אין דין ד"א, אפילו אם שבת, וכ"ש אם נתן [קשה לנסח זאת כהודאה של חכמים לר"ע, שהרי אין זה נוגע כלל לשאלת שבת או נתן; הסיבה שאין כאן דין של ד"א היא משום שאין כאן מחיצות]. נחלקו האמוראים אם השורה התחתונה זהה לתחתונה או לעליונה. עלה בידינו, שלפי ר"י אמר שמואל חכמים חולקים על ר"ע רק בשורה העליונה, ומודים לו באמצעית, ולפי רבי אלעזר חכמים חולקים על ר"ע בשתי השורות העליונות.

כהשלכה ממחלוקת זו נחלקו [סעיף ו] בפרשנות המערה של המשנה: לר"י אמר שמואל המערה בה מודים חכמים לר"ע במשנה היא מערה שאין בה דיורין [שורה אמצעית], וממילא אם שבת בה הרי היא כד"א, ואילו לר"א מדובר במערה מהשורה התחתונה ואפילו שבת בה אין לו ד"א.

מהברייתא [סעיף ז] ניתן לדייק חילוק בין שבת במערה או עיר [שהיא כד"א] לבין הניח עירובו [שאין היא ד"א]. חילוק זה מתאים לשיטת ר"ע בשתי השורות העליונות. לעומת זאת לשיטת חכמים הוא מתאים רק בשורה האמצעית ואלבא דר"י אמר שמואל. אלבא דר"א הוא לא מתאים לאף שורה בשעת חכמים.

בסעיף ז מניחה הגמרא שמדובר בעיר שאין בה דיוורין [דומיא דמערה], וא"כ הדבר מתאים לשיטת חכמים אלבא דר"י אמר שמואל. אמנם גם ר"ע סובר חילוק זה בשורה האמצעית, אך לשיטתו אפילו ביש בה דיוורין [שורה עליונה] כך הדין, ומכך שהברייתא דברה דווקא על אין בה דיוורין משמע שבשורה העליונה אפילו בנותן עירובו יש לה דין של ד"א. הוכחה לשיטת ר"י אמר שמואל. בסעיף ח דוחה הגמרא ראייה זו ומעמידה את הברייתא בשורה העליונה [כמערת צדקיהו ולא כמערת צדקיהו], וא"כ היא מתאימה לשיטת ר"ע ולא תלויה כלל במחלוקת האמוראים.